

Austatud lugeja!

Uno Lõhmus kirjutab käesolevas numbris süüdistatava õigusest küsitleda tunnistajaid. Ta märgib, et kuriteo asjaolude kohta teavet omavatel isikutel on kodanikukohus anda siiraid tunnistusi, et süüdlane saaks õiglase karistuse. Tunnistaja ütlusel võib isiku süüdimõistmisel olla suur kaal, kuid selle tõendi usaldusväärsus võib inimpsüühika eripära tõttu olla väga kõikumiv. Ristküsitlemine kui tõendi usaldusväärsuse kontrollimise tehnika võib välja tuua valed ja vead. Süüdistatav, aga samuti kohus, saab küsitlemise käigus jälgida tunnistaja kehakeelt ja teha selle põhjal järeldusi ütluste usaldusväärsuse kohta.

Niisiis, tõde on vaja selleks, et süüdlane saaks õiglase karistuse. Kes meist ei tahaks süüdlasele õiglast karistust? Nii mõnelgi juhul on sellega nõus ka süüdlane ise. Sellest hoolimata öeldakse, et kusagil ei valetata niipalju kui kohtus. Miks siis? Kas pole üks selle põhjustest asjaolu, et me kahtleme riigi võimes õiglaselt karistada?

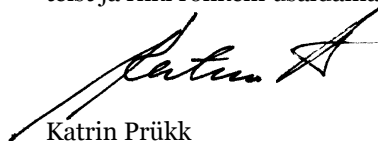
Kas see kahtlus on põhjendatud? Ühiskonnas kehtib palju keelde ja mõne sellise rikkumise eest näeb riik ette karistuse. Karistatavaks kuulutamine on seadusandja valik. Vaatasin huvi pärast, kas kunagi on mõni kuriteokoosseis ka põhiseaduse vastaseks tunnistatud. Ma ei leidnud mitte ühtegi. Seega võiks väita, et seadusandja valik on olnud alati seaduslik ja põhjendatud. Karistusregistris olevate isikute arv ja karistusõiguse alanud revisjon lubab selles siiski kahelda. Alati on ka neid, kes kahtlevad määratavate karistuste õiglusel. Üks süüdimõistetut ütles kunagi meedias, et tõde ei huvitanud kedagi. Kui nii, siis pole õiglane karistamine võimalikki.

Kuid mitte ainult kodanik ei kahtle riigis, vaid ka riik kahtleb kodanikus. Eespool toodud mõte valedel arvust kohtusaalis jõudis minuni esimest korda just kohtuniku suu läbi. Vajadust jälitustegevuse laiaulatusliku rakendamise järele põhjendatakse sellega, et muidu polegi võimalik kuritegusid avastada. Maakeeli öelduna tähendab see kahtlust, kas tunnistaja ütlustele saabki omistada kuigi suurt kaalu, sest riigiga suheldes nagunii kõik valetavad. Kuna nemad valetavad, siis võin ka mina. Ja nii jõuamegi selleni, et ka riik hakkab valetama. Need võivad olla ametnike hädavaled, et mõne formaalsuse järgimata jätmist varjata, sest ka ametnik ei pruugi uskuda riigi võimesse tema möödalkaskmist õiglaselt hinnata. Riigisse ei usu ka see, kes teab endal olevat võime süüdlane ära tunda ja tema karistamise kindlustamiseks hakkab suitsunurgapoliitikat ajama või tõendi kogumise asemel neid ise looma.

See kõik oleks vähemalt loogiline, kui meid valitseks võõrvõim või me valitseks mingi metsiku hõimu üle. Aga meil on juba mõnda aega oma riik ja oma rahvas.

Vanasõna ütleb, et valel on lühikesed jalad. Et valet tabada, selleks kasutavad juristid ristküsitlemist. Kuid meenutagem, mida Uno Lõhmus märgib: ristküsitlus **võib** vale välja tuua. Seega ei pruugi. Jääb veel üks võimalus: kehakeel. Seda keelt ei ole meie ühiskonnas kerge mõista. Nagu kirjutab Kristiina Ehin oma sel aastal ilmunud raamatus: nõuka aja lapsena on meie igapäevane töö oma selja sirgekslöömine ja endaksjäämine, hirmu hajutamine. Mõõngem, et mõni meist tuleb selle tööga paremini toime, mõni halvemini. Aga see ei tähenda, et viimane oleks väheusaldusväärne inimene. Mõni lihtsalt usub, et õige hõlma ei hakka keegi, teine ei usu. Ikka veel ei usu. Kas sellises „keeleruumis“ võiks me põhjendada oma otsust selliselt, et tunnistajat küsitlemise käigus jälgides kujunes meil veendumus, et tema poolt öeldu ei ole usaldusväärne? Ka see on usalduse küsimus.

Ehk siis kokkuvõttes: pilt õigusmaatikul ei muutu enne, kui me ei hakka iseennast, üksteist ja riiki rohkem usaldama. Jõudu ja mõistust meile vastastikuse usalduse loomisel.

Katrin Prükk